

ביאורים

ניתן לחשוב שהאמונה בה' היא תוצאה של בחירת האדם. יש אנשים הבוחרים להאמין, ומנהלים את חייהם על פי מצוות אלוהיות. ויש כאלו שלא בוחרים להאמין, ולהם אין שום קשר עם הבורא. אך האמת היא, שהאמונה בה' טבועה בנפש האדם, ואיננה תוצאה של המודעות שלו. חיי האדם עצמם נובעים מהנשמה האלוהית ששרויה בו, והנשמה היא זו שמשדרת ומביעה את הנוכחות של ה' בחייו. האדם אמנם יכול "להעמיס" על עצמו עיסוקים ומחשבות, שיחצצו בין האישיות שלו לבין השורש האלוהי שלה. אבל הוא לא יוכל להשתיק את הקול הפנימי, שמזכיר לו ללא הרף, שהוא קשור אל ה' בכל נימי נפשו.

כל ההיסטוריה האנושית נעה סביב היחס לאמונה בה'. יש שמנסים להתעלם ולברוח ממנה, ויש שמנסים להגשים אותה בצורות שונות, אבל אף חברה אנושית לא יכלה להישאר אדישה ולהתעלם ממנה. גם הצורך של חלק מהתרבות האנושית להדגיש את תפיסתם בחוסר אמונה בה', מעיד על הנוכחות העמוקה של הבורא בנפש האדם.

התמורות השונות במהלך ההיסטוריה בניסיון לממש את האמונה בחיי האדם והחברה, נובעות מהתגוששות של שתי תשוקות המוטבעות בנפש האנושית: האחת היא התשוקה לקרבת ה', שמביאה להשפעה של האמונה על חיי האדם. השנייה רואה חשיבות רבה בחשיבה ובהשקפת עולם הגיונית, עדינה וישרה, שמאזנת את התשוקה הראשונה, בכך שהיא מכוונת את אופן ההשפעה של האמונה על החיים.

בימי קדם, כאשר האלילות והעבודה הזרה שלטו בחברה האנושית, התשוקה השנייה לתפיסה בריאה וישרה, הושתקה. הרצון העז לקרבת ה', תורגם לדמיונות על אלים ששולטים בעריצות בחיי האדם, ודורשים ממנו התנהגות בוטה וגסה כדי שימצא חן בעיניהם. התפיסה המעוותת הזו גרמה לפריצת כל גבולות המוסר, ולהשחתת החברה האנושית בשם הדת. החוויה הדתית בעת הפולחן, הכשירה כל תועבה והפקרות, במסגרת עבודת האל. האמונה נתנה דרוור מוחלט לתאוות האדם ויצריו, כך שיוכל לבטא אותם כרצונו ללא גבול. אולם דווקא הקלקול הגדול הזה, מעיד עד כמה הכיסופים לקשר קרוב והדוק עם הבורא הם עצומים, ובעלי השפעה על האנושות.

הרחבות

• התבררות האמונה

פְּעֻלַת שְׁנֵי יְסוּדוֹת שׁוֹנִים הַפְּכִיִּים זֶה לְזֶה בְּטֻבְעָם. הרב קוק מתאר את פעולתם של שני היסודות- כוחות הפועלים באדם ביחס לאמונה גם ביחס לציבור: "לפעמים יבא זמן, שיגלה כח הכרחי לסלק איזה דבר מהאמונות המוכרחות (על פי הרמב"ם במורה הנבוכים, ח"ג כח: "אמונות מסוימות שהאמונה בהן הכרחית לשם תקינות המצבים המדיניים, כגון שאנו מאמינים שהוא יתעלה יחרה אפו על מי שהמרה את פיו ולכן חייבים לפחד, לירא ולהיזהר מן העבירה") מתוך חוג האמונה, מפני שכבר הגיע מצב הקיבוץ ההוא למדה זו, שאיננו צריך עוד להיות נסעד בצד הכרחי ההוא של ציור אמונה זו." כלומר: במידה וציבור מסויים כבר מוכשר לזכך את ציורי האמונה ולקלוט אותם בצורה מרוממת ומופשטת יותר, "אז תוחל איזה מין תסיסה (כפרנית), מצד אחד נראה הדבר כפרצה ביסוד האמונה, ומצד השני כהארה והזרחת אור על האופק האמוני, והוספת כח ליסודה. ובאמת שני הצדדים הנם דברי אמת. לא כל האנשים ולא כל הסיעות יבוכרו בפעם אחד ובתקופה אחת" אנשים וציבורים שונים מתבגרים - כל אחד לפי הקצב המתאים לו, "ויזדמן הדבר, שחלק אחד כבר בא עד אותה המדה בפתוח הכרתו ותרבותו, עד שאיננו צריך עוד לאותו ההכרח של איזה צד מן האמונה המוכרחת, וכיון שכן, הרי הענין ההוא דבר יתר אצלו, שהוא מעכב על מהלך רוחו וקדושת נשמתו ותעופתה. אבל באותו החוג שלא בא עדיין למדה זו, וההכרח הוא עומד לו בעינו, סילוק ענין מוכרח זה היא קציצה בנטיעות והריסת האמונה." [אורות האמונה עמ' 74-75]

שאלות לדין

הרב קוק מסביר שקול ה' הוא עצם החיים האנושיים, מדוע ישנו קושי לזהות אותו? כיצד קורה שקול ה' מתלבש בלבושים שמביאים טומאה, זוהמה ורשע?

לילוי נשמת איידל בת שלמה ופנינה רחל שניידר ע"ה

במעמקי הנשמה האנושית קול ד' קורא בלא הרף, מהומת החיים יכולה רק להמם את הנפש, עד שלא תשמע ברב עתות חייה את הקול הקורא הזה. אבל בשום אופן לא תוכל לעקר את היסוד, את השרש והעקר, של הקול הזה, שהוא באמת כל עצם החיים האנושיים. ועל פן אֶנְחָנו רואים בכל התולדה האנושית, שגליה מכים תמיד בתוך היסוד הגדול הזה של קול ד' הקורא בלא הרף.

ובצורות שונות מתגלם הקול הנורא הזה. בתכסיסים שונים הולכת נפש האדם הפרטי ונפש הקבוץ האנושי, הפללי או החלקי, ומבקשת דרכים, איך להקשיב את הקול הזה. וגם באלה שהם מתאמצים לברח מפניו ולהשתיק אותו, אין הבריחה וההשתקה הזאת אלא מגלה ביותר את קשורה הפנימי של הנפש אל אותו הקול האדיר, שאינו פוסק מנהום גם בלבבם ומרודות גם בהם עצמם. אכן לשוא גם כל מאמצי הבריחה ממנו וכל התחבולות להשתקתו, קול ד' לא יפסק, זכרו לא יסוף, לעולם ירעם עליהם בתוכם ובנפשם פנימה, קול ד' בכח, קול ד' בהדר.

הסבה היסודית של התנועות הגדולות, שאנו מוצאים במהלך רוח האנושיות בנוגע לאותו הקשר שלו עם קול ד', בצורותיו השונות, בחיוביו ובשלילותיו, היא הופעתו הכללית מתוך פעלת שני יסודות שונים הפכיים זה לזה בטבעם, ששניהם יחד אינם פוסקים מהגביר את לב האדם להתקשר עמם ולחיות על פיהם את חיי העצמיים.

היסוד האחד הוא קול התשוקה הנפשית הטבעית העצמית לקרבת אלהים, אשר כל ההויה קלה, וכל זרמי הנפש, החיים בכל מלא היקום ובכל פח התודעה האנושית, כלם אומרים באין הרף, כי אף זהו הטוב, זהו האשר, זהו יסוד החיים הנצחיים, מקור האור ושרש כל עדן.

והיסוד השני הוא הקול המזקק ומצרף את עצם תשוקת הקרבה הזאת, המוציא אותה מנפתולי מחשפיה ומעלה אותה למכון האורה והבהירה.

ושני היסודות האלה ביחד עושים את המכון של הקדש ושל טהרת הקדש.

גם בתקופות אשר השפל מאד רוח האדם ושום דברי עדינות מוסרית ורגשי תפארת טהורים לא יכלו לחדר לתוך לבו, גם אז לא חדל קול ד' לקרא בקרבו. נתלבש אז הקול ההוא במעטפות מפלצת אימות, מביאות שממון טמאה וזהמה רשע וכסל על כל כפר החיים הכלליים והפרטיים. מתוך הקול הזה בעוונתו יצאו כל המכונות האליליות, כל דרכי העבודות הזרות, לכל ארחות המעקשים שלהן.

אבל גם תחת הררי החשך הללו לא חדל כח האיתנים אשר לקול ד' ביסודו, לפעל את פעלתו, למרות אשר רבי המחשפים הפכו את התגלותו לבלהה והרס. מהלך רוח האדם אינו פוסק את שיטתו בים הגדול הזה, החובק בתוכו את אלה שני הזרמים המתגוששים: עצם יסוד קרבת אלהים וטהרתה של קרבה זו.

(מאמרי הראיה א, המאור האחד, א)

קול ה' בשפלות האדם